

Z kroniki naukowej

EUROPA I UNIA EUROPEJSKA WOBEC KRYZYSU DIAGNOZY, ROZWIĄZANIA I SCENARIUSZE NA PRZYSZŁOŚĆ

W dniach 7-8 lutego 2013 r. w Collegium Polonicum w Słubicach odbyła się XIII konferencja z cyklu „Europa XXI wieku”, zatytułowana „Europa i Unia Europejska wobec kryzysu. Diagnozy, rozwiązania i scenariusze na przyszłość”. Po raz kolejny naukowcy reprezentujący polskie i zagraniczne ośrodki naukowo-badawcze (ze Szwajcarii, Danii, Ukrainy, Rosji, Kazachstanu, Hiszpanii, Niemiec i Polski), a także dziennikarze, politycy oraz inni zainteresowani problematyką europejską spotkali się na polsko-niemieckim pograniczu, by rozmawiać o problemach i szansach współczesnej Europy. Organizatorami konferencji były Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Collegium Polonicum w Słubicach. Partnerami konferencji było Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, Fundacja Konrada Adenauera oraz Ambasada Konfederacji Szwajcarskiej. Obrady zainaugurował prof. UAM dr hab. T. Wallas, dziekan Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, który przywitał zebranych oraz podziękował za przybycie gościom zagranicznym, reprezentantom polskich ośrodków akademickich i wszystkim uczestnikom. W uroczystości otwarcia konferencji brała udział także dr Ewa Synowiec, dyrektor Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce.

XIII Konferencja była okazją do merytorycznej wymiany poglądów, opinii oraz prezentacji badań na temat współczesnych zagadnień Europy i UE. Problematyka związana z tematyką europejską stanowi inspirację do licznych i różnorodnych badań naukowych. Corocznie organizowane spotkanie jest znakomitą okazją do debaty, prowokując do myślenia i stawiając istotne pytania o to, co ważne dla przyszłości UE i Europy. Podczas konferencji podejmowano zagadnienia dotyczące konsekwencji kryzysu ekonomicznego w Europie i towarzyszące mu następstwa, m.in. słabość instytucji i mechanizmów unijnych, tzn. słabość instytucjonalnych rozwiązań przyjętych przez UE. Kryzys wpłynął na pozycję geopolityczną i przyszłość Unii Europejskiej i postawił pod znakiem zapytania trwałość projektu europejskiego.

Celem konferencji była analiza nowej sytuacji, w której znalazła się UE, ich konsekwencji i przyczyn. Unijny kryzys i osłabienie gospodarcze zdefiniowało nowe wyzwania i role przed jakimi stoją państwa członkowskie, zwłaszcza Niemcy i Polska. Podział europejskiej areny politycznej, dominacja partykularnych interesów narodowych, koncentracja w obszarze finansowym oraz nowe wyzwania globalne spowodowały spowolnienie tempa pogłębienia integracji europejskiej i rozszerzenia UE. Ważnym zadaniem badawczym w obliczu zmieniającej się sytuacji politycznej, ekonomicznej i społecznej jest weryfikacja

dotychczasowych doświadczeń oraz nakreślenie kierunków rozwoju państw członkowskich i samej UE.

Poszczególne sekcje tematyczne (panele) obejmowały m.in. następujące zagadnienia: przyczyny i konsekwencje kryzysu zadłużeniowego państw członkowskich dla Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej; znaczenie uwarunkowań i wyzwań dla UE wynikających ze zmian w gospodarce światowej; perspektywy integracji europejskiej i rozszerzenia Unii; pogłębienie starych lub powstanie nowych podziałów na kontynencie europejskim i w UE; oddziaływanie kryzysu na dynamiczne przemiany społeczne; uwarunkowania, powstanie i rozwój nowych ruchów społecznych będących odpowiedzią na europejski kryzys; wpływ spowolnienia gospodarczego na wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa; znaczenie środków społecznego komunikowania w kampanii informacyjnej o UE; efektywność i skuteczność międzynarodowej współpracy Unii; dynamika i główne kierunki rozwoju w systemie prawnym, finansowym i instytucjonalnym UE; wpływ problemów strefy euro na współpracę w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych UE; strategia wzrostu i konkurencyjności gospodarki europejskiej w obliczu powstawania nowych potęg gospodarczych; problematyka grup interesu oraz ich aktywność w dobie kryzysu gospodarczego.

Obrady odbywały się w sesji plenarnej, składającej się z dwóch części, podczas których zaprezentowano dziewięć referatów (w tym trzy wystąpienia przygotowane zostały przez gości zagranicznych z Niemiec, Kazachstanu i Ukrainy) oraz w specjalistycznych panelach (dwadzieścia dwa), które zajmowały się kryzysem w UE, stanem studiów europejskich w Polsce, integracją europejską, demokracją w UE, relacjom Unii ze Szwajcarią, kwestiami społecznymi w państwach UE w dobie kryzysu, miejscem i rolą Polski w UE, wpływem kryzysu na relacje Unii z jej sąsiadami wschodnimi (zwłaszcza krajami Partnerstwa Wschodniego) i Azją, rolą mediów w polityce europejskiej, znaczeniem UE w świecie, systemem ochrony własności intelektualnej, rolą Niemiec w dobie kryzysu, polityką zagraniczną, aspektem bezpieczeństwa oraz prognozami przyszłości UE.

Teksty referatów zostaną opublikowane między innymi w czasopismach naukowych wydawanych przez WNPiD UAM („Przegląd Politologiczny”, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, „Rocznik Integracji Europejskiej”, „Refleksje”, „Przegląd Strategiczny”), a także na platformach internetowych. W obradach plenarnych referaty zaprezentowali: prof. Jens Lowitzsch z *Europa-Universität Viadrina*, (*Employees Financial Participation jako instrumentem zwalczania kryzysu*), prof. Konstanty A. Wojtaszczyk z UW (*Przeobrażenia ustrojowe Unii Europejskiej z perspektywy zjawisk kryzysowych*), prof. Bogdan Koszel z WNPiD UAM (*Rola Niemiec w przezwyciężaniu kryzysu finansowego strefy euro państw członkowskich Unii Europejskiej*), prof. Wiesław Bokajło z UW (*Unia Europejska – „deficyt demokracji” czy „oligarchizacja władzy”?*), prof. Janusz J. Węc z UJ (*Debata w Unii Europejskiej na temat drugiej reformy ustrojowej 2011-2012*), prof. Kaken Kamzin Al-Farabi z *Kazakh National University* (*The news set of modern journalism*), prof. Teresa Łoś-Nowak z UW (*Państwo narodowe w UE. Między autonomią, asymilacją, adaptacją*), prof. Volodymyr Yemelyanov z Uniwersytetu Państwowego im. P. Mogyły (*Rozwój biznesu Ukrainy w warunkach globalnej konkurencji*) i prof. Ryszard Zięba z UW (*Przyszłość UE w warunkach kryzysu*).

Spśród wykładów wygłoszonych podczas obrad plenarnych na szczególną uwagę zasługują wystąpienia: prof. Bogdana Koszela, prof. Janusza J. Węca i prof. Ryszarda Zięby.

Prof. Bogdan Koszel wskazał w swoim wystąpieniu na niepokojące zjawisko pojawiania się wśród elit politycznych RFN wydawałoby się zapomnianych haseł o powrocie do niemieckiej *Sonderweg* i reanimacji tzw. kwestii niemieckiej.

W wystąpieniu prof. J. J. Węca zaprezentowane zostały wybrane kwestie i metody wyjścia z kryzysu Unii Europejskiej. Interesujących przemysleń dostarczyła analiza propozycji europejskich polityków prezentowanych w latach 2011-2012 od pierwszej reformy prezydenta Francji Nicolasa Sarkozy'ego po działalność Grupy Refleksyjnej ds. przyszłości UE i Raport przewodniczącego Rady Europejskiej Hermana Van Rompuy'a z 14 grudnia 2012 r.

Przyszłości UE w warunkach kryzysu został poświęcony referat prof. Ryszarda Zięby. Referent postawił tezę, iż kryzys w UE zmierza ku końcowi. W dalszej części wystąpienia omówił skutki kryzysu finansowego takie, jak: obniżenie pozycji UE w międzynarodowych stosunkach gospodarczych, falę nacjonalizmu, trudności negocjacyjne w sprawie nowego budżetu UE na lata 2014-2020, wzrost znaczenia pierwiastka międzyrządowego, słabość WPBiO, czy też niechęć do dalszej integracji europejskiej. Referent skupił swoją uwagę na scenariuszach dalszej przyszłości UE: stagnacja, dekonstrukcja, nowa wizja. Zdaniem profesora utrzymanie stanu obecnego (brak woli politycznej, nacjonalizmy, niewypełnienie postanowień z Lizbony, niewykorzystywanie nowych mechanizmów dla wzmocnienia współpracy, brak koncepcji współpracy z *NATO*, niechęć do działań wspólnych na rzecz wzmocnienia partykularyzmów), powoduje przedłużającą się stagnację, dlatego też najważniejsze jest wzmocnienie WPBiO. Profesor podkreślił, iż nie wiadomo, czy aktualna przewaga gospodarcza UE utrzyma się w przyszłości i jak rozwiną się relacje. Receptą na przyszłość jest nowa strategia w stworzeniu koncepcji dalszego rozszerzenia. To właśnie kryzys uświadomił konieczność szukania nowych rozwiązań i nowej wizji przyszłości UE.

Podczas obrad panelu zatytułowanego, *Kryzys w Europie – przyczyny i konsekwencje*, który otwierał prace w zespołach, doradca ds. ekonomicznych w Przedstawicielstwie KE w Polsce Tomasz Gibas przedstawił najważniejsze założenia reformy systemu zarządzania gospodarczego w UE, tj. semestr europejski (który ma zapewnić większą spójność procesów nadzoru nad kierunkami działań i przedstawiania sprawozdań) oraz nową procedurę korygowania nadmiernych nierównowag makroekonomicznych. Natomiast prof. Maciej Walkowski (WNPiD UAM) zapoznał uczestników panelu z przyczynami i skutkami globalnego kryzysu finansowego z 2008 r. oraz z europejskim projektem unii bankowej. Z kolei doktor Karina Jędrzejowska (UW) spróbowała ocenić wpływ kryzysu w strefie euro na międzynarodowy system walutowy. Panelowi towarzyszyła ożywiona dyskusja na temat: uczestnictwa Polski w pierwszym etapie unii bankowej, przystąpienia do strefy euro, toczących się konsultacji w sprawie wieloletnich ram finansowych na lata 2014-2020, realizacji celów strategii Europa 2020 przez Polskę oraz warunkowości makroekonomicznej w zakresie funduszy europejskich.

Spośród 30 paneli jeden poświęcony został roli Niemiec w dobie kryzysu finansowego. Problematykę wyjścia z kryzysu sfery euro i niemiecką debatę na ten temat podjął prof. Jochen Franzke z Uniwersytetu Poczdamskiego, a dr Piotr Tosiek (UMCS) przedstawił funkcjonowanie liberalnej teorii międzyrządowej w praktyce (na przykładzie Niemiec w UE). Tematem wystąpienia dra Krzysztofa Garczewskiego (Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor w Pułtusku) było stanowisko niemieckich partii politycznych wobec współczesnych wyzwań i problemów polityki zagranicznej RFN. Referent stwierdził, iż wszystkie

ugrupowania polityczne kładą nacisk na pokojową współpracę, coraz silniej akcentując własne interesy. Dr Izabela Janicka (UE Poznań) poddała analizie Niemiecką Partię Piratów jako nową jakość na niemieckiej scenie politycznej. Wystąpieniom referentów towarzyszyła ożywiona dyskusja z m.in. udziałem prof. UAM dra hab. Zbigniewa Czachóra, który zwrócił uwagę na dynamikę i płynność niemieckiej polityki europejskiej i osiągnięcie przez RFN statusu hegemonia „wbrew własnej woli”. Dyskutanci omawiali także problem multikulturowości i radykalizmów w Niemczech i Francji.

Dzięki wsparciu ambasady Szwajcarii możliwe było przygotowanie panelu zatytułowanego „Szwajcaria a UE. Doświadczenia i wyzwania XXI wieku”. Gościem honorowym panelu była Pani Chantal Moser (*Head of Economic Affairs Embassy of Sweden*), która wygłosiła wykład na temat polityki zagranicznej Szwajcarii i stosunków pomiędzy Szwajcarią a Polską. Przewodnim tematem wystąpienia stała się relacja Szwajcarii i UE, a także jej najważniejszy aspekt – umowy bilateralne. Dr Bernadetta Nitschke (Uniwersytet Zielonogórski) w swoim wystąpieniu, zatytułowanym „Od państwa emigrantów do państwa imigrantów – przyczyny przeobrażeń Konfederacji Szwajcarskiej” nawiązała do historii Szwajcarii i jej stosunków z Europą. Za istotny problem badawczy uznała zjawisko imigracji i emigracji oraz ich przyczyny i konsekwencje. Głównym wątkiem wystąpienia prof. T. Wallasa (WNPiD UAM) było zagadnienie komparatystyki związku szwajcarskich kantonów jako archetypu współczesnej integracji europejskiej. Dr Krzysztof Koźbiał (UJ) zaprezentował relację pomiędzy Lichtensztainem a Szwajcarią oraz zarysował możliwe scenariusze na przyszłość. Tematem wystąpienia dra hab. Wojciecha Nowiaka (WNPiD UAM) były relacje Norwegia-UE i Szwajcaria-UE oraz porównanie wybranych aspektów tych stosunków. Panelowi towarzyszyła wystawa „Demokracja bezpośrednia w Szwajcarii”.

Inspirację panelu „European exclaves in the process of de-bordering and Re-Bordering”, którego prowadzącym był dr Przemysław Osiewicz (WNPiD UAM), prof. Wojciech Forsysiński (Eastern Mediterranean University) i dr Jarosław Jańczak (WNPiD UAM) stanowił projekt międzynarodowy i wydana w jego ramach publikacja naukowa (*European exclaves in the process of de-bordering and Re-Bordering*). Idea panelu polegała na spotkaniu wszystkich autorów i zamknięciu projektu konferencją. Referenci przedstawili koncepcję badań dotyczącą eksklawy na świecie. W panelu oprócz autorów publikacji, uczestniczyli przedstawiciele ośrodków uniwersyteckich ze Szwecji, Cypru, Hiszpanii i Niemiec. Realizacja kolejnego projektu dotyczącego eksklawy planowana jest na rok 2013-2014.

W panelu „Unia Europejska jako aktor w wielobiegunowym świecie”, którego prowadzącym był prof. dr hab. Radosław Fiedler (UAM), zaprezentowana została koncepcja czasopisma „Revolutions”, będącego dziełem czwórki doktorantów WNPiD UAM. W panelu, odbyły się cztery wystąpienia, które miały przetestować metodę tworzenia prognoz i scenariuszów. Wybrano cztery sektory stosunków zewnętrznych UE (m.in. politykę handlową, potencjał militarny). Wszyscy referenci nakreślili prognozy dalszego rozwoju UE w stosunkach zewnętrznych. Interesujących wniosków dostarczyło wystąpienie dra Łukasza Donaja (WNPiD UAM) dotyczące przeglądu wybranych prognoz i stymulacji kryzysu w Europie i UE. Sądząc po żywej dyskusji i komentarzach publiczności zaprezentowana przez panelistów metoda sprawdziła się.

Ogółem w konferencji wzięło udział ponad 260 uczestników. Debatowano o przyszłości Unii i kryzysie w UE. Na uwagę zasługują to, iż wystąpieniom referentów towarzyszyła ożywiona dyskusja. W zaprezentowanych referatach nie zabrakło wielu interesujących

ustaleń, bądź rewizji dotychczasowych poglądów. Ponieważ debaty toczyły się w gronie wybitnych ekspertów, charakteryzowały się wysokim poziomem merytorycznym. Referenci w dużym stopniu przedstawiali diagnozy i optymistyczną wizję przyszłości UE. W referatach zwracano także uwagę na rolę Polski w UE. Rosnąca liczba uczestników świadczy o tym, że problematyka UE interesuje nie tylko politologów, prawników, ekonomistów, socjologów, ale także badaczy innych dyscyplin naukowych. W podsumowaniu kończącym konferencję dziekan WNPiD UAM prof. dr hab. Tadeusz Wallas podziękował wszystkim obecnym za uczestnictwo i udział w spotkaniu oraz zapowiedział zorganizowanie kolejnej konferencji o tematyce europejskiej w pierwszym tygodniu lutego 2014 r.

Izabela Bielka

„ROK 1989 I LATA NASTĘPNE” TADEUSZ MAZOWIECKI O POLITYCE I POWINNOŚCIACH

Obszerny tom esejów i wspomnień pióra Tadeusza Mazowieckiego zatytułowany *Rok 1989 i lata następne* jest jedną z niewielu publikacji pierwszego niekomunistycznego premiera RP, jakie dotarły na półki księgarskie po jego ustąpieniu ze stanowiska. Niemal ćwierć wieku po wyborach 4 czerwca i sformowaniu gabinetu, który podjął odpowiedzialność za fundamentalne reformy zmieniające Polskę, dysponujemy już sporym zbiorem relacji uczestników tamtych wydarzeń i opracowań oraz wywiadów. Wystarczy wymienić książki Leszka Balcerowicza *800 dni. Szok kontrolowany* (1992), rozmowy z Krzysztofem Kozłowskim *Gliniarz z 'Tygodnika'* (1991), Waldemara Kuczyńskiego *Zwierzenia zausznika* (1992), Jacka Kuronia *Moja zupa* (1991), *Spoko! Czyli kwadratura koła* (1992) i *Siedmiolatka czyli kto ukradł Polskę?* (1997, z J. Żakowskim) czy Lecha Wałęsy *Droga do prawdy. Autobiografia* (2008). Nieco inny charakter mają publikacje w niezwykle popularnej formie wywiadu. Szczególne miejsce wypada oddać Teresie Torañskiej i jej tomom rozmów *My* (1994) oraz *Byli* (2006); warto wspomnieć zbiór wywiadów Jerzego Sadeckiego *Trzynastu. Premierzy wolnej Polski* (2009). Próby syntetycznego ujęcia dziejów politycznych III Rzeczypospolitej podjęli Antoni Dudek, Andrzej Garlicki, Andrzej Friszke, Wojciech Roszkowski czy Andrzej Paczkowski. Sam premier okazał się jednak nieskory do autorskich wspomnień, jak sam zaświadcza w pierwszych słowach najnowszej książki: „Wiele razy spotykałem się z pytaniem, dlaczego nie piszę pamiętników. Mówiono nawet, że to mój obowiązek. Niestety, nie umiałem się z tego wywiązać. Nie prowadziłem zapisków na bieżąco, nie pobrafiłbym też tego nadrobić za pomocą wywiadu rzeki”¹. Jego relacje można częściowo zrekonstruować z licznych wywiadów prasowych, drukowanych m.in. w „Rzeczpospolitej”, „Polityce”, „Tygodniku Solidarność”, „Gazecie Wyborczej” czy „Nowej Europie Wschodniej”. Trzeba też przypomnieć wydany przed laty tom *Tadeusz Mazowiecki – polityk trudnych czasów*²,

¹ T. Mazowiecki, *Rok 1989 i lata następne. Teksty wybrane i nowe*, Warszawa 2012, s. 5.

² W. Kuczyński, Z. Psota (red.), *Tadeusz Mazowiecki – polityk trudnych czasów*, Warszawa 1997.